U među-vremenu

KNJIŽEVNOSTI VOJVODINE '83

IZLOŽBA ČEDNIH PANOA ILI POPODNE JEDNE BIBLIOGRAFIJE

Piše: Đorđe Pisarev

uvod u književnosti vojvodine '83.

»I ove godine Uredništvo Letopisa je, u okviru Letopisovih književnih popodneva, organizovalo razgovore kritičara o prošlogodišnjoj produkciji vojvođanskih pisaca.« /LMS, jul-avgust 83./

Zaista sjajna rečenica, blistava po svojoj konciznosti, a klecava pod teretom naboja poruka koje nosi;

a/ I ove godine... Znači, bilo je to i prošlih godina – kao što to već jeste u duhu Letopisa, konstantnost, čvrstina održavanja zacrtanog plana, što je uvek bila njegova odlika /dosledno i uporno sprovođenje nečega bez obzira na sve/ u duhu bogatog nasleđa i slavne tradicije sećanja, letopisa svakodnevice, letopisa... letopisa. Iz ovoga bi trebalo izvući zaključak da je to dobro, jer **traje.**

b/ Uredništvo Letopisa... Što znači da Urednik i Uredništvo preuzimaju odgovornost za sve što se ovde dešavalo /što je gesta koju treba ceniti, kada se uzme u obzir kako su stvari odvijale/.

c/ književnih popodneva... Sada smo sigurni da se sve dešavalo popodne, i to ne obično, nego **književno,** što verovatno znači da su se tu dešavale neke stvari koje /verovatno/ imaju neke veze s književnošću.

d/ organizovalo razgovore kritičara... iz rečenog, jasno je da su postojale neke pripreme, da se tamo razgovaralo, tj. postojao je dijalog, i da su učesnici kritičari /književni, vlada/.

e/ o prošlogodišnjoj produkciji vojvođanskih pisaca... Što znači – ako dobro čitamo – svih knjiga autora iz Vojvodine, objavljenih u toku prošle godine, *na svim jezicima naroda i narodnosti,* iz oblasti poezije, esejistike i proze.

Za početak, dobro izgleda i obećava da je sve proteklo u najboljem redu, da su razgovori bili plodni i stvaralački, da su rezultati primereni razini poduhvata.

/No, da li je tako?/

kamena šuma knjiga /skamenjena bibliografija/

U maniru svoje već poslovične efikasnosti, Uredništvo LMS je proceduru oko organizacije svelo na najnužnije i, po njima očito, sasvim dovoljne mere. Sačinjen je pregled izdanja za '83 i, uz poziv, poslan kritičarima. Izgleda da je većina »žrtava« ustuknula pred megalomanskim užasom poplave bibliografskih jedinica, jer je razgovorima prisustvovalo samo šest hrabrih /znači i upućenih?/.[1]) Tako se desilo da su izostala imena poput L. Vegela, M. Radovića, D. Antonijevića, J. Tamaša, A. Lošonca, V. Sekelja, B. Miletića, P. Milosavljevića, V. Hronjeca, B. Tomaševića, I. Negrišorca, S. Damjanova, J. Delića... da i ne navodim više. Dakle, većina onih koji su ZAISTA pratili vojvođansku književnu produkciju; ne ulazim u razloge zbog kojih nisu učestvovali u ovom projektu,[2]) no teško je poverovati da ovakvi razgovori, bez njihovog prisustva, mogu na dobro izaći. Naravno, nisam time mislio reći da su svi ovi što su se odazvali 2. liga, ili nešto slično – daleko bili od te pomisli![3])

Drugovi iz Uredništva nisu ni pomislili da olakšaju posao i svrsishodnije pripreme razgovore; umesto da npr. uzmimo kao mogućnost, oforme tim, komisiju vrsnih poznavalaca koji bi iščitala i izvršila odbir relevantnih /normalno da je o čitavoj produkciji, jedinicu po jedinicu, nemoguće raspravljati/ knjiga o kojima bi se razgovaralo, prisilili su kritičare da nesuvislo »nabadaju« i izvlače iz gomile šta stignu.

otuđenje kritičara od kritičara

Bez koordinacije i usmerenog dijaloga,[4]) jasno ispoljenih stavova /ili bolje »suviše jasno ispoljenih...«/, u nizu bez plodne čarke, bez dijaloga i kreativne rasprave /pa zar je moguće da se svi kritičari sakupljeni ovaj put – u potpunosti slažu?!/ jedan po jedan su izneli svoje mišljenje; kako koji završi – na to tačka sledi /i nikad više, i ništa više/!

I tvrdi se smelo da su to razgovori![5]) Zaista, nova kategorija /vrsta/ alijenacije; *otuđenje kritičara od kritičara.*[6])

Šta im je onda uopšte bilo potrebno da se, već otuđeni, skupljaju na gomilu – ustajući tako protiv Samih sebe – protiv predestirane prirode /stvari/ samo da bi opet, u normalno sledu, razgovarali sami sa sobom?

»... na svim jezicima naroda i narodnosti Vojvodine...«

Bibliografski pregled, koji je tako savesno pripremalo Uredništvo LMS, pruža nam na uvid činjenicu da je u toku 83. objavljeno tačno 32 naslova vojvođanskih autora na mađarskom, slovačkom, rumunskom ili rusinskom. U skladu sa karakterom /platformom/ ovih popodneva, očekivalo se, sasvim normalno, da će i ovim knjigama biti govora, ravnopravno s knjigama srpskohrvatskog jezika. No, te se nije desilo; NIJEDAN od ova 32 naslova nije ni spomenut!

Zar je moguće da učesnici razgovora smatraju da niti jedno od tih dela nije vredno kritike /pa i negativne, ako je potrebno – a potrebno je/? Ili misle da je ono što je izgovorio jedan od njih,[7]) objašnjavajući zbog čega ne može da govori o knjigama objavljenim na j. n. sasvim dovoljno da ih oslobodi bilo kakve profesionalne obaveze?

U skladu sa izrečenim, naslov ovih popodneva[8]) je krajnje pretenciozan; morali su biti skromniji i pošteniji, pa ovo nazvati KNJIŽEVNOST VOJVODINE /NA SRPSKOHRVATSKOM JEZIKU/ '83.

roman je ubijen u ulici M. Srpske br. 1

/proza u nestajanju/

Brojke su zaista ponekad neumitne. Ne možemo ih prevideti ni u ovom slučaju; dakle, u toku prošle godine autori iz Vojvodine su, na jezicima naroda i narodnosti, objavili 37 naslova, od toga 23 romana i 14 knjiga pripovedaka. Zaista, ne baš mali broj – no, ovde se govorilo o samo četiri /!/, što i nije tako malo kada se uzme u obzir da je o proznoj produkciji govorio samo jedan kritičar.[9])

Način na koji je eliminisao većinu dela, vrlo je vešt. On je, na samom početku izjavio: »Pošto sam u nekim ranijim prilikama /.../ iskazivao svoje utiske o novim proznim ostvarenjima pisaca srednje generacije, sad bih govorio samo o knjigama nekoliko mlađih stvaralaca...«

Da ne ulazimo u to šta smo od njega saznali, moramo zaključiti da smo, zahvaljujući ovim gafovima, ostali bez suda o većini proznih ostvarenja /čak je i ovaj jedini zagovornik proze prevideo da nije dovoljno istaći ono što je vredno, po njegovom mišljenju, nego da je potrebno registrirati situaciju uopšte, makar to zahtevalo i izricanje negativnih sudova o nekim delima/, što je previd bez presedana, jer smo ostali bez informacija o nekim delima o kojima se jugoslovenska kritika povoljno izjasnila.[10])

književnost reformirane groteske

Šestorica prisutnih kritičara našli su zajednički jezik /kao po dogovoru/ krećući se u rasponu nekih pet-šest naslova koji su, po svima, odskakali iz ostale produkcije; tako su najčešće spominjali knjige: **Reklamni panoi** /A. Živor/, **Čedne priče** /N. Katanović/ i **Reform. Grotesk** /V. R. Tucić/.[11]) Isto tako, nastala je opšta gužva oko ispoljavanja neizmerne zahvalnosti i hvalospeva P. Popoviću, u čemu je najefektniji bio Jovan Dunđin koji ga izdvaja »zato što je predstavljen dobar pesnik i što ga je predstavio dobar kritičar.«[12])

Nekima zaista nemamo šta zameriti, jer nisu ni došli sa pretenzijom da o knjigama govore /R. Popov/,[13] a neki su dileme oko knjiga rešili na vrlo jednostavan i primeren način /M. Živanović/[14]; o nekima nemamo šta reći jer su sami sebe oslobodili odgovornosti /S. Gordić: »Moj uvid u prošlogodišnju pesničku produkciju u Vojvodini nije potpun ni pouzdan... Zasad sam, dakle, pre u situaciji da slušam nego da govorim.«/. Tako se i desilo da su učesnicima promakle /ili su samo uzgred spomenute/ nekolike pesničke knjige[15], a promakle su im i teorijske knjige M. Radovića i D. Antonijevića /istina, M. Radović je bio u igri, ali, zaista paradoksalno, kao nosilac fantastičnog medija crtanog filma; što je dalo mogućnost dotičnom masmedijskom teoretičaru, S. Radulovića, da izbaci nov književno-teorijski pojam *brzi gonzales*[16], zbog čega će mu teorija književnosti biti veoma zahvalana – a i on sam time stiče mesto u istoriji književnosti/.

šta da se radi?

Jer, sasvim je očito da je nepotrebno utrošeno vreme na nešto što se pokazalo loše i marginalno; da li to znači da Urednik i Uredništvo LMS smatra da je vojvođanska književna produkcija /književnosti Vojvodine, a nju čine i autori i čitaoci/ loša i marginalna?

Odgovornost za »uspeh« književnih popodneva snose urednik i uredništvo LMS, što ne znači da su baš svi podjednako krivi;[17] neki su, sigurno, poneti silom inercije – prateći trenutnu politiku časopisa – uleteli u sve ovo.

Da ne budem pogrešno shvaćen; u potpunosti podržavam ideju održavanja ovakvih razgovora. Isto tako, cenim njihovu nameru da se ova dobra i korisna ideja sprovede u delo – ali, njihova je greška što, kada se uzmu u obzir uočeni nedostaci i propusti, nisu **odustali** na vreme[18]. Ovi su razgovori potrebni, ali ne po svaku cenu! *Način na koji je to uradio LMS može samo da šteti književnosti Vojvodine uopšte.*

---

1 O toj njihovoj »upućenosti« biće reči nešto kasnije.

2. Ako su i pozvani, a nisu se odazvali, to samo govori o mišljenju koje su imali prilike steći prijašnjih godina o ovom poduhvatu.

3 »Najzad, izgledalo mi je da smo dovoljno daleko, u koliko uopšte postoje *udaljene stvari* na nečem tako neznatnom i ograničenom, kao što je ova planeta«; Đ. P., **In vitam aeternam.**

4 Verujem da je razlog totalne ravnopravnosti svih kritičara, tj. nepostojanje *koordinatora* koji bi razgovor usmeravao i održavao na potrebno-korisnoj, funkcionalnoj, svrsishodnoj razini – jednostavno međusobno poštovanje i uvažavanje učesnika (sagovornika, estetskih istomišljenika); strana mi je pomisao (to bi zaista bila paklena i prljava insinuacija) da u Uredništvu Letopisa ne postoji čovek sposoban za tu *noseću* ulogu.

5 »... organizovalo razgovore kritičara...« (LMS, jul-avgust '84.)

6 Otuđivanje; odstupanje kritičara od prirodnog stanja (dijalog); gubljenje prava na sopstveno mišljenje – biti na liniji, ali *sam;* u fiziološkom smislu BEZ KONTAKTA – Đ. P.

7 »Moj pogled na prošlogodišnju poetsku produkciju u Vojvodini sveden je, na žalost, zbog nepoznavanja jezika, na knjige izašle na srpskohrvatskom jeziku.« – S. Radulović.

8 KNJIŽEVNOSTI VOJVODINE '83.

9 Slavko Gordić.

10 L. Vegel, **Dupla ekspozicija;** N. Gion, **Vojnik sa cvetom;** A. Tišma, **Vere i zavere;** P. V. Purčar, **Prstenovani gavran...**

11 Zanimljivo je da su baš ove knjige imale niz (dosledno) negativnih prikaza u jugoslovenskim književnim glasilima – što nikako ne znači da i letopisovi kritičari nisu u pravu; naprotiv, baš nam ovo njihovo opredeljenje ukazuje na mogućnosti njihovog kritičkog prosuđivanja.

12 To je i čitav prilog ovog kritičara, koji se čak ni o knjigama pomenutog Popovića ne izjašnjava jer je »O pesništvu združenih kresova osećanja i mišljenja povodom određenog životnog podatka rekao... ukratko, u novinskom prikazu **Kamene šume** i **Čovekove bitke.**«

13 Iako treba postaviti pitanje u kojoj je meri, u ovom slučaju, »skromnost vrlina«. Naime, govoreći o nukleusima (mogućih) Pesničkih škola, drug iz Mat(r)ice (srpske) uopšte ne pominje (veliku...) Pesničku školu *Matić(i)ne kuće vojvođanske tradicije.*

14 Npr. »Andrej Živor je napisao još jednu knjigu sa kojom, po mom sudu, ne zna šta bi hteo... autor je očito u raskoraku sa pesničkom produkcijom...«; »Čedne priče Nikole Kitanovića deluju kao bledi odsjaj Traklovske vizije u kojem bi jedan psihoanalitički pristup imao dosta materijala.«; »Negrišorac i Đerić su radikalizovali pesnički svet Jovana Zivlaka...«

15 P. Zubac, **Rem za sliku leta;** J. Zivlak, **Čekrk;** M. Uzelac, **Teze o Marksu;** S. Almažan, **Rotacioni lavirint...**

16 *Brzi Gonzales;* munjevito pisanje fusnota (skopčano sa putovanjem) u svrsi destrukcije revolucionarnih kritičarskih otkrovenja (konstruktivnih tirada), a s predznakom naslućivanja stvari koje još nisu izrečene. – Đ. P.

17 Pitanje je u kojoj je meri ovde relevantan pojam *krivice;* čak, naprotiv, možda je to *časno* delo, bez presedana, jer su Urednik i Uredništvo, ovakvom vrstom javnog promašaja, otvoreno odrekli sebi kompetentnost po pitanju organizovanja ovih i sličnih razgovora.

18 Uostalom, ako već nisu bili sposobni da zamišljeni projekt realizuju kako treba, što to nisu prepustili nekom ko ima veće mogućnosti, više sposobnosti i mnogo više dobre volje?